

GOSPODINJA

Gospodinjska šola 1925. Fototeka ZMT

Gospodinjstvo in gospodinjenje

Gospodinjstvo je skupnost oseb, ki živijo in se prehranjujejo skupaj. Največkrat so člani gospodinjstva v sorodu oz. člani družine tvorijo gospodinjstvo. Po drugi strani pa je gospodinjstvo tudi opravljanje ali vodenje domačih, hišnih del. V gospodinjenje spada skrb za prehrano, bivalno okolje, obleko, osebno higieno idr. Slovar slovenskega knjižnega jezika pozna tudi moško obliko 'gospodinjec', ki pa se v realnem življenju ne uporablja prav pogosto. Gre za dolga

stoletja skoraj ekskluzivno žensko dejavnost, ki izvira iz tradicionalne delitve dela po spolu.

S pojavom industrializacije so moške poskale 'fabrike' in rudniki, ženske pa so prevzele skrb za otroke in gospodinjstvo. Moški so opravljali plačano delo, postali so edini nosilci poklica in hranilci družine, ženske pa znotraj štirih sten 'udomačena' bitja, ki so opravljala neplačano celodnevno delo.

Kaj se je med obema vojnoma pričakovalo od matere in gospodinje? »Dve važni nalogi prevzame žena, ko stopi čez prag novega doma, ki ji ga nudi mož: mati bo in gospodinja. Zdi se mi, da obsega prva naloga skoro same notranje, duševne in srčne zadeve, delo in skrb za dušo, vzgojo in srce, dočim obsega druga naloga predvsem skrb za telo njej izročeni ... V prvi vrsti mora prinesiti gospodinja v novi dom mnogo gospodinjskega znanja: v kuhinji in stanovanju, v hlevu, na vrtu in na polju se mora dobro spoznati. Za vsako priliko in delo mora imeti dovolj razumevanja pa

tudi zmožnosti in spretnosti. Z razumno razdelitvijo časa, dela in sredstev pričanja gospodinja vsako novo podjetje. Poštenost, pravičnost, dobrotta in usmiljenje so nadaljnje lastnosti dobre gospodinje.«⁴¹ Računali pa so tudi na 'prirojeno žensko iznajdljivost'!

K doseganju takega ideala je veliko pripomoglo obiskovanje gospodinjske šole ali tečajev. Izobraževanje za vodenje gospodinjstva ima na Slovenskem dolgo tradicijo, povezana je s strokovno izobrazbo, ki so jo kmetijske in gospodinjske šole dajale

Strojevezni tečaj leta 1930. Osebni arhiv Staneta Weissa

41: »Mati in gospodinja.« Domoljub: slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo, 11. februar 1926, str. 87

kmečkim gospodinjam. V Trbovljah so Gospodinjsko šolo odprli leta 1911, stacionirana je bila v deški šoli na Vodah in je delovala tudi med obema vojnoma. Velika večina gospodinj pa ni obiskovala gospodinjskih šol. Učile so se iz drugih virov, največ z opazovanjem in posnemanjem svojih mam in drugih 'tet' v delavskih kolonijah. Nekatere so znale dobro peči, druge kuhati, ene so bile spretno v pletenju ali šivanju. Če je le dekle imelo željo po

znanju, ga je lahko pridobilo. Svetovalke niso bile nikoli daleč, običajno kar na domačem 'ganku'. Nič nenavadnega ni bilo, če je bodoča gospodinja nesla svoj kulinarični dosežek kar na žlici sosedi v pokušino. Dekleta so bila že v otroški dobi vključena v domače delo. Najprej so se naučila čistiti (npr. ribati tla), paziti mlajše sorojence, pomagati pri pripravi jedi, prati perilo. Veliko punc iz delavskih družin je, preden so se poročile, delalo pri bogatejših

Pri kletih in drvarnicah v koloniji Njiva leta 1980. Od leve Gračnar, Gračnar, Štrovs, Žavbi.
Osebni arhiv Ane Žavbi

Šiviljski tečaj v prostorih gospodinjske šole (Trg revolucije 17) v 60. letih 20. stoletja.
Osebni arhiv Marte Goljuf

družinah kot gospodinjske pomočnice ali deklet. Kuhale po navadi niso. Kuhanje je veljalo že za toliko zahtevno opravilo, da ga hišne gospodarice niso prepuščale priučeni delovni sili, so pa služkinje pomagale pri pripravi hrane in se z opazovanjem naučile novih kuharskih veščin. Od svojih delodajalk so se mladenke naučile tudi drugačne nege oblačil, natančnejšega pospravljanja ipd., kar vse je prispevalo k slovesu dobre gospodinje.

Po drugi svetovni vojni so se ženske množično zaposlovale, hkrati pa obdržale tradicionalno predstavo o gospodinjstvu in vzgoji otrok kot ženskem opravilu. Vrtci, gospodinjske pomočnice, obrati družbene prehrane ipd. so klasično gospodinjsko delo nekoliko olajšali, a dvojna obremenjenost žensk je ostala. Gospodinjsko delo je v številnih družbah še vedno podcenjeno oz. je v androcentričnem svetu nevidno.

“

Če je bila gospodinja dobra, je bila tudi spoštovana, katera je bila dobra, pa se je poznalo po njenih otrocih in še bolj po možu. Kako je bil 'oprán in speglan, spucan in zrihtan'. In moj Drago je bil!

– Ana Žavbi